

GONDOLATOK AZ IFJÚSÁGI ÉS GYEREKSAKKOZÁSRÓL

Tisztelt Olvasó!

Az utóbbi időben számtalan hozzászólás és gondolat látott napvilágot az ifjúsági sakkozás témakörében.

Ha még nem unják, én is szaporítom ezek számát. :o)

Több olyan kérdésről is írni fogok, amelyek egyáltalán nem, vagy csak marginálisan kerültek bele az eddigi gondolatfolyamba.

Az eddig kimaradt vagy huszadrangú tételként kezelt kérdéseket azért tartom fontosnak megemlíteni, mert akárcsak a sakktáblán, az ifjúsági sakkozás stratégiai kérdéseiben is igaz, hogy ROSSZ ÁLLÁSÉRTÉKELÉSNEK törvényszerűen ROSSZ TERV és ROSSZ LÉPÉS lehet csak a következménye.

Egyrészt ezt elkerülendő írtam az alábbi információkat és gondolatokat.

Másrészt több olyan kérdésre is kitérek, amelyek a személyes beszélgetésekben rendszeresen felmerültek, felmerülnek, például a szülők részéről, valamint a mostani internetes diskurzus során is leíródtak, és elmondom a véleményemet.

Továbbá néhány olyan jelenségről is írok, amelyek még nem kerültek szóba, de lényegesnek tartom, hogy szó essék róluk.

Mi a siker titka?

No igen, mindenkit ez izgat.

Először is tisztázzuk, hogy a leglényegesebb alapfeltétel – mert enélkül egyszerűen nincs miről beszélni – az, hogy a gyerek SZERESSEN SAKKOZNI.

Ha a gyerek sakkszeretete adott, akkor az alcímben feltett kérdésre a válasz látszólag pofonegyszerű: tehetség + szorgalom + megfelelő lehetőségek.

Az utóbbi alatt a megfelelő edzőt, közeget értem, valamint megkerülhetetlen tényező a – pénz...

Pénzből lehet megfelelő versenyekre eljutni, az edzéseket finanszírozni, stb.

Ez a képlet látszólag tehát tényleg egyszerű, ha adottak a fenti feltételek,

ám alább látni fogják, hogy eme fogalmak – például a „közeg” – komplex értelmezése nem is annyira magától értetődő.

Tehetség alatt azt értem, hogy valakinek milyen érzéke van valami iránt (az írásomban többször is vissza fogok térni különféle definíciók tisztázására, mert komoly félreértéseket szülhet, ha ugyanazon fogalmakat más tartalommal használunk. Tapasztalatból mondom...).

A zseni pedig külön fogalom, én is úgy gondolom, hogy zsenit nem lehet nevelni. Nevelni, kinevelni olyasvalakiket persze lehet, akik tehetségesek, és sok munkával remek eredményeket érnek el, de ettől még nem zsenik lesznek, hanem EREDMÉNYESEK.

Ez a két fogalom bizony nem ugyanaz!

Zseni alatt azt értem, ha valaki adott mennyiségű információból olyan TÖBBLETET tud kihámozni és megvalósítani másokhoz képest, esetünkben a sakktáblán, ami szinte megmagyarázhatatlannak látszik, és meghalad egy konkrét szintet – vagyis például egy fejlődő zsenipalánta esetében olyasmiket is tud, amiket, úgymond, még nem is tudhatna -, vagy az általános tudásszintet.

Alekszandr Aljechin például szerintem zseni volt, mert a játékaának a színvonala messze megelőzte korát. Mint ahogy Puskás „Öcsi” is zseni volt, hogy ne csak a sakk területéről példálózzak.

Az alcímben feltett kérdésre azonban más válasz is létezik, és megint odalyukadok ki, hogy miként is definiálunk valamilyen fogalmat.

A siker ugyanis nemcsak az eredményességet jelenti önmagában, hanem azt is, ha egy gyerek – és ez a felnőttekre is igaz – például át tudja lépni a saját határait, illetve le tudja győzni önmagát.

Ez is siker.

Egy közepes képességű sakkozópalántának hatalmas sikert jelent, ha le tudja győzni, esetleg meg tudja előzni a nála jóval tehetségesebb vagy nagyobb tudású vetélytársát.

Ez is siker.

Mert a mércét mindig a gyerek saját képességei jelentik, és a saját tudása határozza meg.

A siker tehát RELATÍV aspektusból is értelmezhető.

Siker továbbá az is, ha a sakkozás által olyan képességek fejlődnek ki a gyerekekben, amelyek a későbbiekben segítik majd őket az élet egyéb területein. Erről a jelenségről jó néhány kutatás beszámolt már, és egyöntetűen igazolták, hogy bizonyos képességek fejlődését (például: koncentráció, szellemi teherbírás, problémamegoldás, stb.) jelentősen segíti a sakkozás.

A személyiség fejlődésében is sokat segíthet általában a versenysport. Hogyan lehet/kell elviselni, feldolgozni a kudarcot, hogyan lehet helyén kezelni a sikert (mert bizony, ez is probléma lehet!), hogy csak két példát említsek.

Mennyi az annyi?

Pár gondolat erejéig nézzük meg az általános sportfinanszírozást Magyarországon és külföldön.

A kedves Olvasók közül biztosan sokan emlékeznek a 2008-as pekingi nyári olimpián történetekre.

Voltak előzetes elvárások a sportvezetők részéről, ezeket konkrét éremszámokban is közzétették előzetesen, az elért eredmények viszont meg sem közelítették azokat.

Csalódás hullámai öntötték el a médiát, és ekkor volt elhangzottak olyanok, hogy „szív és lélek” nélkül versenyeznek a mieink.

Fejek hullásának kilátásba helyezéséről lehetett hallani.

Néhányan hibáztatták a sportolókat és az edzőket.

Csakhogya!

Megjelentek és nyilatkoztak a szakértők is.

Elmondták, leírták, hogy az alapfeltételek számos sportágban nem adóttak hazánkban manapság. Kirívó példaként hozom Igaly Diána esetét. Igaly Diána, magyar sportlövő, kétszeres világbajnok az Athénban olimpiai bajnok lett 2004-ben.

2008-ban NEM VOLT HOL EDZENIE (egy olimpiai és világbajnoknak! Az olimpia előtt!), és nem jutott be az olimpia nyolcas döntőjébe.

Kudarc? Igen, az! Vajon a versenyző volt a hibás? Gondolom, a válasz egyértelmű.

Szóltak a szakértők többek között arról is, hogy 1990 előtt presztízskérdésként kezelték a sportot (az idősebbek és középkorúak

számára ismerős lehet a szlogen: „a kommunista embertípus felsőbbrendűségét (sic!) bizonyítjuk a sportsikerekkel”), ám a 90-es évektől teljesen megváltozott a sportfinanszírozás, töredékét sem fordítjuk a korábbi összegeknek a sportra, ugyanakkor az **ELVÁRÁSAINKAT NEM IGAZÍTOTTUK A MEGVÁLTOZOTT HELYZETHEZ!**

Evvel szembesültünk valamennyien arculcsapásszerűen a 2008-as pekingi olimpiai játékokon!

Hm, vajon miért van most de ja vu érzésem...?

Néhány adalék még a fenti gondolatokhoz:

„Míg az európai országokban a sportágazat részesedése a GDP-ből 1,4-2,5 %, addig Magyarországon csak 0,7-1%.” (idézet Dénes Csaba és Keserű Ferenc 2007-es tanulmányából, ami a sportfinanszírozásról értekezik. A szerzők több évre vonatkozóan elemzik a helyzetet, ezért vannak a túl-ig határok a százalékokban.

A teljes tanulmány itt olvasható: http://elib.kkf.hu/edip/D_14069.pdf).

A különbség egyértelmű, és ha azt is hozzátesszük, hogy mondjuk Németország GDP-je **KONKRÉT SZÁMBAN** mekkora, akkor kiviláglik, hogy nem csupán a százalékok között van nagy szakadék.

Hogy ne csak a levegőbe beszéljek: például 2009-ben Németország hivatalos GDP-je 3352,742, Magyarorszáké 129,407 volt (a számok USD-ben és milliókban értendők.)

Kis híján 26-szoros a különbség.

Németországban hozzávetőlegesen nyolcszor annyian élnek, mint Magyarországon (hivatalos adat). Vagyis ha a népességhez képest kiszámoljuk az arányokat (26 osztva 8-cal), akkor több, mint háromszoros a különbség. Ha ezt még megszorozzuk kettővel – hiszen ne feledjük, nem csupán a GDP számaiban, hanem százalékosan is van a különbség! – akkor máris megkapjuk a valós arányt megközelítő számot.

Németországban egy átlagsportolónak általánosságban több mint **HATSZOR NAGYOBB** anyagi háttere van, mint egy magyarnak. Nyilván az egyes területeken változhatnak ezek a számok, de az **ARÁNYOK** mégis magukért beszélnek!

Ha valaki további összehasonlításokat akar tenni, íme a link a GDP-ről:

[http://hu.wikipedia.org/wiki/Eur%C3%B3pai_orsz%C3%A1gok_GDP-je_\(%C3%A1b%C3%A9c%C3%A9sorrend\)](http://hu.wikipedia.org/wiki/Eur%C3%B3pai_orsz%C3%A1gok_GDP-je_(%C3%A1b%C3%A9c%C3%A9sorrend))

Térjünk vissza a sakkozás világába.

A pénzügyi arányok a mi sportágunkon belül sem nekünk kedveznek nemzetközi viszonylatban.

Egyetértek egy korábbi megszólalóval, Vályi Péterrel, hogy a Sport XXI. programból érkező pénz itthoni viszonylatban jelentősnek mondható, nemzetközi viszonylatban viszont NEM AZ!

Korábban már leírtam néhány példát: a Török Sakkszövetség kb.

ÖTVENSZER(!) akkora költségvetéssel gazdálkodik az ifjúsági sakkban, mint a Sport XXI. program sakkozásra fordított teljes összege!

Számos országban nemhogy egy, de TÖBB TÍZ ahhoz hasonló iskola működik, mint az MGKSI.

A kínai utánpótlásban a fiatalok majdnem az egész évben (!) edző táboroznak.

Ugye senki sem gondolhatja azt józan ésszel, hogy EKKORA pénzügyi és lehetőségbeli különbségek esetén ugyanazt a teljesítményt tudják a mi fiaink, lányaink hozni, mint a külföldi konkurencia?!

Mindezekén túl azonban nem csupán az anyagi vetületekről fontos szót ejteni.

Mi változott meg a sakkozásban?

Szinte minden megváltozott.

Megváltozott maga a versenysakkozás.

Mihail Botvinnik egykori világbajnok írja a „100 válogatott játszma” című könyvében egy 1927-ben (I. Rabinovics-Botvinnik, V. szovjet bajnokság) játszott partija kommentárjában, ami holland-védelem volt:

„A verseny alatt a szállodában együtt laktam Model mesterrel. Ő tanított meg hollandit játszani.”

Ugye hihetetlenül hangzik?

Pikk-pakk, néhány varit lehúzunk, és máris szépen megjátsszod a holland-védelmet. Nem a parkban tologató bácsikáknak, hanem a szovjet bajnokság döntőjében(!) komoly, erős ellenfélnek...

Ma már ez elképzelhetetlen, akkor nem volt ebben semmi különös.

Egy másik példa: mit gondolnak, hány évesen kezdett el Botvinnik sakkozni?

A válasz: 12 évesen. Ez akkoriban nem volt egyedülálló, például Portisch Lajos is ebben az életkorban kezdett el foglalkozni a 64 mező rejtjelmeivel. És hogy a megrökönyödést tovább fokozzam azok számára, akik nem tudták: Bilek István 17 (nem elírás, tizenhét!) éves korában csöppent csak bele a sakk világába!

Ma már az is elképzelhetetlen, hogy aki ilyen későn kezdi el a sakkozást, olyan sikereket érjen el, mint az előbb említett nagymesterek. Azokban az időkben viszont még lehetséges volt ilyesmi.

Hogy mi változott?

A sakkozás közege és jellege.

A 70-es és 80-as években a sakkvilág közvetlen elitjében alig találhattunk huszoneves sakkozót, a 30-50 évig terjedő korcsoport volt a domináns. Ribli Zoltán akkortájt fejtegette egyik interjújában – ha jól emlékszem, akkor 36 éves volt –, hogy ezt az életkort és környékét tartja optimálisnak az eredményesség szempontjából a sakkban.

Akkor ez igaz is volt, ám manapság teljesen más képet láthatunk a sakkozás elitjében.

A sakkozásban a sport jelleg dominál egyre jobban, ezért egyre fiatalabbak jelentek és jelennek meg a nemzetközi élvonalban.

Kardinális és marginális sportágak

Megint sport egyik általános aspektusára térek ki: a pekingi nyári olimpia kapcsán lehetett arról is hallani néhány sportszakértőtől, hogy vannak olyan sportágak, amelyeket nagy médiafigyelem kísér, és evvel arányosak a bennük forgó összegek is. Például a foci, kosárlabda, stb.

Vannak továbbá olyan sportágak, ahol kisebb a „felhajtás”, ezért nincs is akkora versengés, gondolok itt például az öttusára vagy a vízilabdára.

A mi sikersportágaink alapvetően és elsősorban a „marginális” kategóriába eső sportágakhoz kapcsolódnak. Ezt nem én állítom, hanem több sportszakértő.

Hogy miért? A válasz egyszerű: mert a kardinális sportágakba akkora tőkét és energiát – a szakmai tudás „megvásárolható”... – fektetnek a gazdaságilag erősebb országok, amivel nem tudunk versenyezni! Hogy egyértelmű legyen, amit írtam: nem állítom, hogy KIZÁRÓLAG a média befolyásolja és generálja ezt a folyamatot, mert kivételek előfordulhatnak, de az általános tendencia bizony ez! Ez nem túl örvendetes a sport eredeti szellemiségét nézve – de attól még létezik a tendencia, ha nem is rajongok ezért.

Vajon a sakkozás melyik kategóriába esik?

Az internet rengeteget segített és segít a sakkozás népszerűsítésében. Élőben lehet figyelemmel kísérni a legnagyobbak vetélkedését, a különféle oldalakon online lehet sakkozni, ezek közül a legnagyobb honlapokon több százezren vannak olykor fent egy időben. Mindennek egyik folyamánya, hogy a sakkozás bizony annak ellenére, hogy mind a mai napig nem került be a nyári olimpiai játékok közé – egy időben sokat lehetett erről hallani – manapság mégis a kifejezetten népszerű sportágak közé tartozik világszerte.

Jó néhány ország „rácuppant” a sakkozásra. Komoly pénzt, tudást, energiát fektettek, fektetnek bele.

Sigér Csaba „éremgyártó iparról” írt egy levelében, és lényegében erről van szó.

Vagyis a feltételek nehezedtek, mert a sakk egyre inkább kardinális sportággá válik.

A tradicionálisan sakkban erős országok mellett egyre több új és erős résztvevője van a fiatalok és a felnőttek versengésének a nemzetközi

színtéren.

Például Kína vagy India hol tartott 20 évvel ezelőtt, és hol tart ma?

Lehetne más, feljövő országokat is említeni.

Az is nehezíti a versengést – bár ez nem manapság történt, de mind a mai napig komolyan kihat a nemzetközi sakkozásra -, hogy az egykori Szovjetunió helyett rengeteg utódállam jött létre, és szinte valamennyien „piszok erősek” ebben a műfajban.

Vizsgáljuk most meg a közeg kérdéskörét más aspektusokból is nálunk és külföldön, valamint a jelenben és a múltban.

A közeg I.

Egy kérdéssel kezdem: mit gondolnak, vajon mekkora konkurenciával kell „megverekednie” egy kínai vagy egy orosz tehetségnek ahhoz, hogy kijusson egy korcsoportos vébére?

Nyilvánvaló, hogy nagyon komoly harcokat kell vívnia a siker eléréséhez. Nézzük meg ugyanezt itthoni viszonylatban!

Korosztályonként változó, hogy mekkora harcokra is kényszerül egy magyar bajnokaspiráns. Vannak olyan korosztályok, ahol több hasonló tudású fiatalunk van, és vannak olyanok, ahol egy-két-három tehetség kiemelkedik a mezőnyből.

Először néhány konkrét példával akartam prezentálni az állításomat, de inkább mellőzném a neveket. Akit érdekel utánanézhethet, illetve ha szakember, fejből is tudja.

Mindenesetre az állításom és a tapasztalatom az, hogy egy magyar bajnokaspiránsnak a korcsoportos bajnokságon többnyire csupán pár igazán kemény játszmat kell vívnia, a konkurencsei ellen. A 9 fordulóban mondjuk 3-4 partit. Esetleg eggyel többet vagy kevesebbet.

A többiek ellen nem kényszerül igazán komoly küzdelemre, mert annyival jobb náluk. Nyilván oda kell figyelnie olyankor is, és nem mindig jön be a papírforma, de a mondandóm lényege az, hogy nincs rászorítva arra, hogy teljes erőbedobással küzdje végig a versenyt!

Következmény: a mi fiunk/lányunk nem szokja meg az állandó terhelést és harckészültséget.

(Akik az utóbbi pár évben, vagy korábban is figyelemmel kísérték a

korcsoportos VB-kről vagy EB-kről született beszámolókat és értékeléseket, azok számára ismerős lehet az a mondat, hogy „a végére elfáradtak a mieink”.)

Hátrány ez egy kínai vagy orosz konkurenciával szemben?

Hát persze hogy az!

Ki a hibás?

Mondhatjuk azt, hogy senki.

Mert ez a helyzet a jelenlegi körülményekből, a magyar közeg sajátosságából ered!

Vajon egy korcsoportos EB-n vagy VB-n hogy néznek ki ugyanezek az arányok? Vajon mennyi „könnyű” partija van egy magyar gyerekeknek, feltéve persze, hogy nem a mezőny végén kullog?

Aligha hiszem, hogy bárkit meglepne a válaszom: egy korcsoportos világversenyen végig kemény partikat kell játszaniuk a mieinknek.

Nézzük most meg az egyéb itthoni versenylehetőségeket.

Vajon mennyire vannak olyan versenyek, ahol hozzászokhatnak a gyerekeink a folyamatos küzdelemhez?

Lássuk!

A közeg II.

A mostani, itthoni versenylehetőségekről, valamint arról, hogy miként is volt ez a múltban, kitűnő cikket írt Vidéki Sanyi.

A cikk itt olvasható:

<http://www.sakkvilag.hu/hifik-hir-282.html>

Teljes képet kaphatunk a különbségekről, hogy mi volt egykor és mi van ma, Sanyi kórképe és kórképe pontos.

Két mondatot hadd ragadjak ki a cikkből.

A 80-as évekről írja a szerző:

„Magyarországon több versenyt rendeztek, mint néhány kontinensen együttvéve!...Amerika, Ausztrália, Afrika együtt nem szervezett, mint mi,

de egész Európával is versenyben voltunk. Ez a helyzet azt eredményezte, hogy a FÉL VILÁG HOZZÁNK JÁRT SAKKOZNI.” (kiemelés tőlem)

A mai viszonyokról is egy idézet:

„Sok gyerek, szülő úgy éli le sakkozói „karrierjét”, hogy „igazi” versenyen „igazi” versenysakkozóval nem is játszik, nem is lát olyat.”

Puff neki, kemény szavak!

Egy gondolat, kiegészítésként, ami a cikkben leírtakból fakad:

A magyar openekről „eltűnt” a kb. 2200-tól 2400-ig terjedő réteg 1990 után. Persze mindig vannak, akik elindulnak, de meg lehet nézni, hogy az efeletti illetve ez alatti kategóriákban általában jóval többen vannak. Pontosabban 2400 élő feletti indulókat is szinte kizárólag három magyar openen lehet komoly létszámban látni: Harkány, Zalakaros, Balatonlelle.

Visszatérek a fentebb feltett kérdésre: Ön mit gondol ezek alapján, vajon mennyire vannak ma olyan versenyek, ahol hozzászokhatnak a gyerekeink a folyamatos küzdelemhez?

Alig vannak.

És bizony ez is hozzátartozik a közeg témájához.

A tehetségeink többnyire olyan motiválatlan és képzettségbeli kihívásokkal küzdő ellenfelekkel játszanak, amikor például még egy 2100-2200 értékszámú játékos simán elnézhet egy tisztet, pár lépéses kombinációt, beleeshet egy szimpla megnyitási csapdába vagy elronthat egy egyszerű alapvégjátékot! (Elnézést kérek az érintettektől, nem leszólni akarom a tudásukat, csupán ahhoz képest viszonyítom, amilyen szinttel a fiataljainknak egy EB-n vagy VB-n kell szembenézniük, szembesülniük. Ott ugyanis ilyesmit már egy 1800-as szintű fiatal sem sűrűn követ el.)

Rengeteg ilyen esettel találkozom.

A következők magától értetődőek:

1. a „mi” gyerekünk egy külföldi konkurenshez képest messze nem szokja meg azt az állandó küzdelmi helyzetet, amire egy VB-n vagy EB-n rákényszerül.

2. az élőpontszáma sokkal magasabb lesz, mint amit nemzetközi szinten ténylegesen „ér” a tudása.

A második pontból következik, hogy jönnek az elvárások a fiatalokkal szemben.

Hogy hányadiknak is „kellene” lenniük egy világversenyen. Mert hiszen oda vannak rangsorolva.

Aztán ha ezt nem éri el – és általában nem éri el! -, akkor kritikus illetve értetlen hangokat lehet hallani: „Hát hogy kaphattál ki egy nálad háromszázzal alacsonyabb élőstől?”

Ugye ismerős a mondat?

Nekem nagyon.

Ha valaki figyelemmel kíséri akár csak ez utóbbi idők szerepléseit a korcsoportos világversenyeken, nagyjából a következőket láthatta KIVÉTEL NÉLKÜL:

Mondjuk egy kb. 20 fős magyar küldöttségből maximum 2-3 fiatal érte el az élőpontszámának megfelelő helyezést/pontszámot, esetleg valamennyivel meg is haladta azt.

A magyar fiataloknak kb. a 20-30%-a maradt viszonylag csekély (20 alatti) élőpontvesztésben.

A TÖBBSÉG viszont ennél több értékszámot veszített.

Mi történt?

Vajon „meghülyült” a gyerek?

Elfelejtett sakkozni?

Ráadásul majdnem mindenki egyszerre?

Kiderült, hogy az edző egy kókler?

Ugye azt senki sem gondolja komolyan, hogy ha egy ennyire általános és mindenkit érintő tendenciáról beszélünk a mi gyerekeinkkel kapcsolatban, akkor bármelyik előbbi kérdés a VALÓDI LÉNYEGET érinti?

Mert van olyan, hogy X gyereknek nem megy.

Van olyan, hogy Y edző mellényúl, ne adj’ isten tényleg kiderül, hogy nem igazán a csúcsát jelenti saját szakmájának.

De megismétlem a kérdésemet: majdnem MINDEN GYEREK és majdnem MINDEN EDZŐ MINDEN VILÁGVERSENYEN?!

Ez egyszerűen logikailag sem lehetséges.

Illetve ha igen, az azt jelentené, hogy hihetetlen nagy százalékban sikerült eddig a legtehetségtelenebb fiataloknak és a legrosszabb edzőknek a világversenyekre eljutniuk...

Bízom benne, hogy ezt senki sem gondolja komolyan.

Szerintem – és az előbb a közegből le is vezettem – nemzetközi viszonylatban a magyar fiatalok értékszámát nem reális és a küzdőképességükben is vannak hiányosságok.

Egyikért sem hibáztatom őket.

Ezen kívül, ha egy gyerek nem találkozott még avval a szituációval, hogy több száz – nem túlzok, tényleg annyi! – élőpontnyi különbség van egy itthoni amatőr és egy külföldi jól képzett, motivált és felkészített ellenfél között – persze az utóbbi javára -, akkor bizony nagyon kellemetlen meglepetések érik.

Mert az ITTHON általa megszokott tudásszintre képzelet az ellenfelét, vagyis azt hiszi, hogy átverhető.

Talán le is becsüli.

Olyan állásokat is elkezd erőltetni – „Naná, hiszen (mondjuk) kétszázzal több élöm van!”, gondolhatja, és bizony gondolja is! – amiket már nem lenne szabad.

Aztán kiderül – és rendre kiderül, erre is rengeteg példát láttam már személyesen! -, hogy az ellenfél nem madár.

Nem nézi el az egyszerű trükköt, megtalálja a lyukat a túl kockázatos és nem megalapozott próbálkozásban, stb.

Vereség.

Majd a zakó után elkezd futni a gyerekünk az eredmény után, egyre görcsösebben.

Ám olyan pancsert mégsem kap – vagy csak nagyon ritkán -, akit az itthon megszokott könnyű módon le tudna gyűrtetni.

Amikor a második-harmadik „pofont” kapja, elkezd kételkedni a saját tudásában és saját magában, és ebből az ördögi körből már nagyon nehéz verseny közben kiszabadulni...

Tessék mondani, vajon hibás a gyerek ebben a folyamatban?

Szerintem nem.

Erre a helyzetre felkészülni és azt „kivédeni” csak akkor lehet, ha azt a különbséget, ami az itthoni és a nemzetközi szinten játszó ifjúsági sakkozók között van, TUDJA a gyerek.

Ha tisztában van avval, hogy lehet, hogy kétszázzal több az élője, de a másik valószínűleg legalább olyan jó játékos, mint ő.

A legjobb, ha mindezt tapasztalatból tudja.

Itt viszont megint felmerül a pénz kérdése: az ilyen tapasztalat megszerzése több EB és/vagy VB szereplést feltételez, ami nem két fillér és évekbe telik...

Néhány gondolatot most azokról a kérdésekről, amelyek a leggyakrabban fel szoktak merülni a szülők részéről, illetve bizonyos jelenségekről.

Edző, ifjúsági edző, gyerekedző

No igen, ezek messze nem azonos fogalmak.

Vajon milyen szintű sakkozó kell egy gyereknek?

Gyakori kérdés, pedig szerintem nem ez a JÓ kérdés!

Hogy más területről hozzak egy gondolatot: minden problémamegoldás azon múlik, hogy JÓ kérdésekre HELYES válaszokat adjunk.

Nyilván az edzőnek a tanítványhoz képest olyan tudásszinttel kell rendelkeznie, ami megfelelő, mert ezalatt nem lehet hatékony az együttműködés. Itt nem feltétlenül arra gondolok hogy KIZÁRÓLAG nagyobb értékszámú sakkozó edzheti egy magas szintet elért gyereket – bár általában ez a szerencsés -, mert az edző tapasztalata is lényeges lehet. Gondoljunk csak bele, hogy például Mark Dvoreckij még akkor is edzette Artur Jusupovot vagy Alekszandr Drejevet, amikor azok értékszámban már meghaladták a mesterüket.

Visszatérve a gondolatmenethez: feltételezve, hogy nincs ilyen gond, az EGYIK jó kérdés az, hogy mennyire találja meg a közös hangot az edző és tanítványa, mert enélkül semmi sem működik (azt ugye itt nem kell külön

hozzáfűznöm, hogy a gyerek szeressen sakkozni, mert ahogy fentebb írtam, enélkül nincs is miről beszélni). A közös hang megtalálásában nagyobb szerepe az edzőnek van, bár persze, kettőn áll a vásár.

A MÁSIK fontos kérdés, hogy mennyire tud TANÍTANI az edző.

„Botvinnik szerint a komoly edzőt azt különbözteti meg a dilettánstól, hogy képes az általa felhalmozott tudást és tapasztalatot átadni.”

„Amikor erős játékosokkal beszélgetek, gyakran kiderül járatlanságuk az oktatás kérdéseiben, és ez komolyan gátolja edzői munkájukat.”

(az idézetek Alekszandr Vajszman írásából származnak, Vidéki Sanyi fordításában)

A teljes cikk itt olvasható: <http://www.chess.hu/ifiportal/modules.php?name=topics&file=nyomtat&cikk=elmelet-490a28cb3c49b>

Minél fiatalabb gyerekről van szó, annál nagyobb jelentősége van annak, hogy mennyire jó pedagógus az adott edző.

További kulcsmondat: nem az edző a lényeges, hanem a gyerek. Az ő tudása, annak hiányosságai, valamint a habitusa és az életkora lényeges elsősorban, és ezek a tényezők azok, amelyeknek az edzéseket alapvetően meg kell határozniuk.

Az edzőnek kell alkalmazkodnia a tanítványhoz, nem pedig fordítva!

„Le kell menni kutyába” – énekelte annak idején Földes László, alias Hobó. Ez az egyik lényeges „titka” a jó gyerekedzőnek. Pontosan tisztában kell lennie avval, hogy a tanítványa számára mi az, ami érzékelhető információ, és mi az, ami még meghaladja a tudását.

Mielőtt bárki félreértené: nyilván az edző irányítja az edzést, de a tanítvány valós szakmai igényei kell hogy ezt az irányítást alapvetően meghatározzák, és erre érzékenynek kell lennie egy jó edzőnek.

A jó edzőnek továbbá azt is tudnia kell, hogy mire van szüksége ÁLTALÁNOSSÁGBAN vagy éppen AKTUÁLISAN a gyereknek a fejlődéséhez. Az általános jelző alatt azt értem, hogy ha például alapvető hiányosságai vannak a tanítványnak, azokat pótolni kell, ezt nem szabad kihagyni. Ha az alapok nincsenek rendben, a felépítmény garantáltan inogni fog... Az aktuális jelző alatt pedig azt értem, hogy egy adott fejlődési szakaszban milyen olyan konkrét problémák merülnek fel, amelyeket szükségessé

válí megoldani. Hogy konkrét példát is hozzak: ha esetleg túl passzívan játszik a tanonc. Vagy éppen fordítva, túl vehemensen, ne adj' isten hebrencsen. Vagy a szintjéhez képest keveset tud mondjuk a végjátékokról. Vagy éppen a megnyitásokról, stb., lehetne hosszasan sorolni.

Az ilyen problémák észrevételének és megoldásának két alapfeltétele van: egyrészt az edzőnek ismernie kell a tanítványát, másrészt szakmailag azon a szinten kell az edzőnek állnia, hogy a felmerült hiányosságokat képes legyen megoldani.

Egy magasabb szintre eljutott fiatalnál már túlnyomórészt már kérdések válnak fontossá, ám megint odalyukadok ki, hogy teljesen más edzéseket kell tartani egy félig-meddig már érett és egy még nem túl magas szinten álló gyerekeknek.

Élőpontszám, te csodás...

Szomorúan jelentem: egy ideje rút vírus ütötte fel fejét hazánk sakkársadalmában...

A vírus neve: élőmánia.

Gyakori előfordulási helyei: gyerekversenyek és rendezvények.

Fertőzöttek: túlnyomórészt gyerekek, de sajnos a szülők között is szedi áldozatait a vírus.

Tünetek: a realitásérzék csorbulása, a „nekem több van, mint neked” típusú megnyilvánulások elharapózása és a „mindegy, hogy nyerek, csak nyerjek!” attitűd, vagyis a játék minőségének negligálása a lényeges szempontok közül. Csakhogy a helyzet az, hogy élőpont még soha nem nyert egyetlen partit sem! A játszma mindig két küzdő fél között dől el – és nem mindig a magasabban jegyzett játékos javára. Pláne igaz ez akkor, ha a jóval magasabb értékszámú úgy gondolja, hogy már előre beírhatja a teljes pontot. Ez a Nagy Arc-szindróma. Bizony, sok vereséget okozott már a Nagy Arc-szindróma...

Kezelés: rendszeres versenyzés. Attól helyre áll. Az élő is és a realitásérzék is. Jó esetben. Illetve nem mindig ilyen egyszerű ez a kérdés, lásd a közeg II. alcímben írtakat.

A kezelés lehetséges mellékhatásai: enyhébb formában a „béna vagyok” érzése a gyereknél (nem feltétlenül béna, lehet, hogy az aktuális játékerejéhez képest túl magas élővel került a FIDE listára), súlyosabb esetben „az edző hülye, mindenki hülye”, „velünk mindig kiszúrnak”, „mindig pechünk van” stb. jellegű megnyilvánulások.

A pszichológia szakzsargonjában ezt háritásnak nevezik. „Mindenkinek más hibás, csak én nem/a gyerekem nem!”

Az edző persze lehet rossz, van ilyen, de a sakk igazságos játék.

Olyan nincs, hogy valakinek mindig peche van vagy szerencséje, ilyenkor az okok kivétel nélkül valahol máshol rejtőznek.

Legsúlyosabb mellékhatás: „abbahagyom a sakkot” illetve „akkor ne versenyezzünk”.

Nos, rossz hírem van: aki sakkozik, az olykor bizony vereséget szenved. Kivétel nélkül mindenki!

Aki fél a vereségtől és a kudarctól, az tényleg ne sakkozzon! A kudarcélmény feldolgozásának megtanulása persze egy folyamat – és itt megemlítem azt is, hogy minél fiatalabb gyerekről van szó, természetesen annál inkább érzelmi alapon közelíti meg ezt a kérdést is -, de még a legnagyobb sakkozók életében, sakk-karrierjében is voltak, vannak holtpontok, kudarcok.

Nem az a kérdés, hogy kapunk-e „pofonokat”, mert olykor biztosan kapunk, hanem az, hogy milyen hamar tudunk felállni utánuk!

Ezenkívül: amikor a padlóra kerültünk, vajon képesek vagyunk-e ellenállni a háritási mechanizmus csábításának? Képesek vagyunk-e felvállalni a felelősséget a történetekért, a „pofonért” akár edzőről, gyerekről vagy szülőről van szó, és igyekszünk-e átgondolni, kideríteni, mi is történt?

Lényeges momentum a tanítvány realitásérzékének helyrerakásában – mármint ha erre szükség van -, illetve az önismereti folyamatának segítségével – merthogy bizony itt erről van szó! – annak a megértése a gyerekekkel (és persze a szülővel, szülőkkel is), hogy vannak SZÉGYENLETES GYŐZELMEK, és vannak DICSÉRETES VERESÉGEK! Adott partiban játszhat

olyan borzalmasan rosszul egy gyerek, hogy az edző a fejét foghatja (a fiatal saját szintjéhez képest értem azt a fogalmat, hogy rossz), és nyerhet, de kikaphat úgy is egy nála erősebbtől, hogy minden dicséretet megérdemel.

Az edző avval segítheti leginkább a tanítványát ebben a tekintetben, ha következetesen a gyerek saját szintjéhez képest elvárható minőségű játékot állítja mércének, és nem kizárólag az eredmény alapján mond véleményt, vagyis „ha nyertél, minden oké, ha vesztettél, akkor meg jól leszúrlak”.

Ezen a ponton megint el szeretnék oszlatni egy általánosan elterjedt tévhitet, Hazai Laci is írt már erről.

A fejlődés nem lineárisan zajlik.

Mindenkinél törvényszerűen vannak holtpontok, rosszabb eredmények, olyan periódusok, amikor látszólag nem történik semmi.

Persze ha ez a stagnálás éveken keresztül fennáll, akkor a „bibi” valószínűleg máshol keresendő.

Az együttműködés lényeges eleme továbbá a bizalom, persze oda-vissza. Ez a kérdés elsősorban a szülők részéről szokott felmerülni edzők felé. Vajon jól tanítja-e az edző a csemetét? Erre nincs tuti recept válaszként, ám fentebb néhány gondolatot leírtam már azokról a szempontokról, amelyeket fontosnak tartok az edzők tevékenységében, szakmai és pedagógusi aspektusból egyaránt.

A bizalom és hitelesség kérdése a tanítvány részéről is fontos a mestere iránt. Óriási hibának tartom, ha egy edző tökéletesnek akarja magát feltüntetni, és azt a szerepet játssza, hogy tévedhetetlen... Ez kivétel nélkül mindig aláássa a bizalmat és a hitelességet.

A gyerekek nem hülyék...

És most mihez kezdjek evvel az irománnyal?

Távol álljon tőlem, hogy a nagybetűs Igazság – már ha egyáltalán van ilyen, de most mellőzzük a filozófiai aspektusokat – egyetlen letéteményeseként tüntessem fel magamat.

Ahogy a bevezetőben is írtam, kiegészítő elemeket és információkat szeretnék evvel az irománnyal adni ahhoz, hogy az ifjúsági sakkozás

állásértékelésében segíthessek, illetve néhány, a diskurzusban felmerült kérdéstről írtam le a véleményemet.

A helyes állásértékelés leglényegesebb kérdése az, hogy hogy is állunk, mert minden továbbit ez határoz meg!

Ha nem állunk rosszul, de azt hisszük veszve vagyunk és pánikba esünk, akkor a vereség elkerülhetetlen.

Ha nem állunk jól, de nyert állást vizionálunk, az is tuti zakó.

A leírtakból gondolom kiderült, hogy szerintem valahol a két véglet között van az igazság: annyira azért nem állunk rosszul, mint azt a megszólalók közül sokan látják vagy láttatják, és sok minden más mellett az elvárásainkat is fontosnak tartom átgondolni és újrafogalmazni.

A hurráoptimizmust sem támogatnám - van teendők.

Ám adott számunkra egy takaró, és addig kell nyújtózkodnunk, amíg ez ér. Másoknak nagyobb takarójuk van, ők tovább nyújtózkodhatnak, nekünk pedig a saját takarónkat kell beosztanunk.

Az elvárásainkat a valósághoz kell igazítanunk, nem pedig a vágyainkhoz - ne feledjük Pekinget!

Sok mindenről lehetne - és szükséges is lenne - szót ejteni, de nem akarok az Olvasó türelmével visszaélni, már így is elég hosszú lett ez a cikk.

Bízom benne, hogy a fenti gondolatokkal hozzájárulhatok ahhoz, hogy teljesebb képet kaphassanak a magyar és nemzetközi ifjúsági sakkozásról.

Végezetül egy dolgot szükségesnek látok nyomatékosan kiemelni: ez a történet kizárólag a gyerekekről szól!

Nem X edző pénzéről, nem Y szülő vágyairól, nem Z egyesület, iskola vagy csoport érvényesüléséről, és nem is arról, hogy kinek milyen pozíciója, státusza, hatalma volt/van/lesz a magyar sakkozásban!

Megismétlem: A GYEREKEKRŐL!

Üdvözlettel:

Páلكövi József